

Mandžūrijas RIEKSTKOKS jeb valrieksts

Šim riekstkoku pārstāvim, kam botāniķi ir devuši vārdu *Juglans mandshurica*, ir plaši izplests, skrajš, zems vainags. Labvēlīgos apstākļos koks spēj izaugt pat 25 metru augstumā, lai gan visbiežāk sastopami aptuveni 10 metru augstie. Riekstkokam ir iegareni vai olveida augļi jeb rieksti – ar smailu galiņu, mataini un lipīgi. Mandžūrijas riekstkoks atšķirībā no siltummiļa karaliskā riekstkoka jeb īstā valrieksta (*Juglans regia*) ir ziemcietīgs – iztur pat 30 grādu salu, apsalstot tikai ļoti bargās ziemās, lai gan vēlajās salnās tam var ciest jaunās lapas un ziedi. Savvaļā šis koks aug Tālajos Austrumos, Amūras lejtecē, Mandžūrijas ziemeļu daļā, galvenokārt upju ieleju sanešumos un krastos, piekalnēs, pārsvarā jauktos lapu koku mežos, kaut arī labi sadzīvo ar priedēm un citiem skujukokiem. Dabā tam patīk mitras, auglīgas augsnes. Parasti aug pa vienam vai nelielās grupās. Latvijā Mandžūrijas riekstkoku kultivē kopš 19. gadsimta beigām, un tas nereti sastopams mūsu parkos un dārzos. Mandžūrijas riekstkoku

visā savā krāšņumā, īpaši jau pavasarī, kad tam veidojas burvīgas garas, ziedošas skaras, var aplūkot Salaspils Botāniskajā dārzā.

Izmantojams pilnībā

Mandžūrijas riekstkoks ir vasarzaļš koks ar pārkarenu, lietussargam līdzīgu vainagu un spēcīgiem zariem. Tam ir dekoratīva tumši pelēka vai gandrīz melna, dziļi izvagota miza. Lapas ir garas un platas, ar 9–19 iegarenām, elipses veida, zāgzbainām lapiņām; jaunās no abām pusēm ir stipri matainas, vēlāk apakšpusē tām veidojas daudzi rudi pelēki dziedzerīši un zvaigžņveida matiņi. Zied lapu plaukšanas laikā. Vīrišķās 10–30 cm garās cilindriskās spurdzes ir īpaši dekoratīvas. Sievišķie ziedi kārtoti pa 3–10 matainās ziedkopās. Auglis (rieksts) ir 4,5–6,5 cm garš, nobriest un kļūst ēdams septembra beigās, oktobrī. Koks ir ļoti ātraudzīgs, sāk ziedēt jau 6–8 gadu vecumā un ražo daudz dīgstozu sēklu. Mandžūrijas riekstkokam ir ļoti augstvērtīga koksne, ko izmanto galdniecībā un mūzi-

kas instrumentu izgatavošanai, savukārt mizu – pinumiem, bet no augļa (rieksta) apvalka iegūst miecvielas un brūnu krāsu. Dažādas auga daļas lieto arī medicīnā, piemēram, ar svaigām lapām ārstē furunkulozi, liekot tās pie brūcēm; no zaļajiem augļiem (riekstiem, kad tie vēl nav pilnībā nogatavojušies, parasti – jūnijā) vāra ļoti gardu, turklāt ārstniecisku ievārījumu. Riekstkoks labi

attīra gaisu no putekļiem, jo satur baktericīdo vielu juglonu (tam ir joda smarža), tāpēc piemērots pilsētas apstādījumiem. Riekstkoka lapu izdalītie fitoncīdi atbaida kaitēkļus, piemēram, odus; arī šā iemesla dēļ riekstkoks ir labs sabiedrotais dārza atpūtas zonā. Mandžūrijas riekstkoks ir dekoratīvs, tāpēc labi iederēsies ne tikai koku stādījumos, bet arī kā soliteraugs daijdārzā.

Kā kopt valriekstu?

- Pārstādot izraudzītājā vietā sējeni vai stādu, jācenšas saglabāt sākotnējo orientāciju pēc debespusēm – tas ļaus kociņam ātrāk iedzīvoties jaunajā vietā.
- Riekstkokam patīk mitrums, tāpēc pirmajā gadā augsni jācenšas uzturēt mitru; jālaista 2–3 reizes mēnesī, otrā trešā gadā vasarā pietiks ar reizi mēnesī. Pēc apļiešanas augsne jāuzzirdina, jāizravē nezāles, jāmulčē.
- Ceturtajā gadā koks uzdziedēs un jau var ražot. Jaunus kokus vēlams pabarot ar fosfora–kālija mine-

rālmēslojumu: to dara reizi veģetācijas laikā, vislabāk – augļu formēšanās periodā (jūnijā).

- Riekstkokam patīks: ja mēslojumam pievienos glāzi koksnes pelnu, kas nepieciešami kultūras normālai attīstībai.
- Katru gadu ap koku vajadzētu arī uzrakt apdobi lapotnes platībā.
- Pieauguši koki iztur neilgu sausumu vai īslaicīgu sakņu sistēmas applūdinājumu. Ja koku pareizi kopj, tas praktiski neslimo un nepakļaujas kaitēkļu uzbrukumam.